

EU-Indy

European Values
Independent Journalism

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЄВРОПЕЙСЬКІ МЕДІЙНІ СТАНДАРТИ І ЦІННОСТІ / EU-INDY

МОДУЛЬ 4. ФАКТЧЕКІНГ І ВЕРИФІКАЦІЯ В МЕДІА

Практичне заняття 1-2.
Практикум з фактчекінгу
Викладач: Сірінюк-Долгарьова К. Г.

Про що сьогодні говоритимемо?

- Маніпуляції в медіа: що, чому, як боротися?
- Що і навіщо перевіряти?
- Методики фактчекінгу
- Практична робота з фактчекінгу

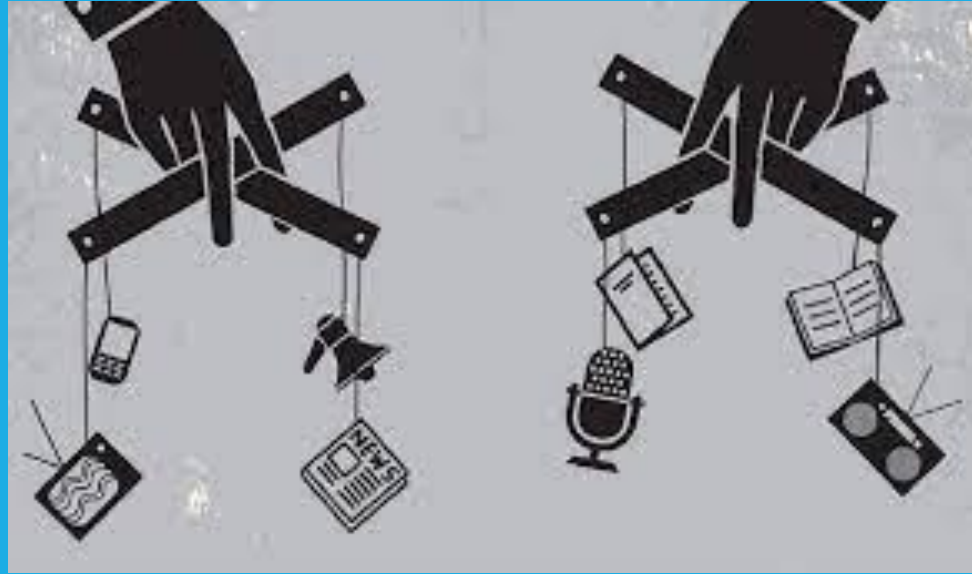

EU-Indy

European Values
Independent Journalism

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

МАНІПУЛЯЦІЇ В МЕДІА

Вправа: перевіряємо заголовки

Питання для обговорення:

- Яким чином можна перевірити правдивість заголовка?
- **Після прочитання заголовку, дайте відповідь на питання:**
 - Як ви думаєте, чи вони правдиві?
 - Чому ви зробили такий висновок?

Факти чи судження?

Вірю /не вірю:

1. В Україні 30 загальнонаціональних телеканалів, серед яких 17 – суто інформаційні
2. Середньостатистична людина протягом доби має 50-60 тисяч думок, а вимовляє близько 20 тис. слів
3. У багатьох редакціях ЗМІ є так звані «дошки емоцій», де прийнято писати все, що думаєш і відчуваєш – щодо редактора, власника, читачів, життя загалом
4. Група «Шпилясті кобзарі», як і всі українці, щороку відзначає День народження Тараса Шевченка. А цьогоріч 9 березня вони організували онлайн-концерт виключно з творів нашого Кобзаря
5. «Найголовніше у спілкуванні – почути те, що не було сказано», - зазначає Пітер Дракер.

Факти чи судження?

Вірю /не вірю:

6. «Українці – дуже довірлива нація. За даними World Values Survey переважна більшість українців думають, що «більшості людей можна довіряти».
7. Україна є найменш щасливою країною Європи.
8. Вчені довели, що роблячи певний емоційний вираз обличчя, ми починаємо реально переживати цю емоцію. Симулюючи чи нагнітаючи емоційну реакцію, ми реально поринаємо в цей емоційний стан, програмуючи своє життя.
9. В Запорозжской області знаходиться настоящий Клондайк – неразработанное золотое месторождение (видео)
10. В Бердянске настоящая «Золотая лихорадка»: старатели ищут золото на пляже.
11. На запорожских студентов обвалилась часть потолка.

Завдання: виявлення маніпуляцій

Всі експерти стверджують: Мурчик стрімко лідирує, це дає нам впевненість та надію на покращення життя

**ЗА ЯКОГО З ПОРОДИСТИХ КАНДИДАТІВ
ВИ ГОЛОСУВАТИМЕТЕ?**

*Опитано 1000 рудих котів шотландської породи по всій території країни окрім великих міст

*Опитування проведено компанією Бульдог Сервіс на замовлення Пацюк LTD і Ко,.

Всемурляндське
котопитування на
сайті: **murchik.org**

Вправа: світове кафе

Групова робота над питаннями (**padlet**):

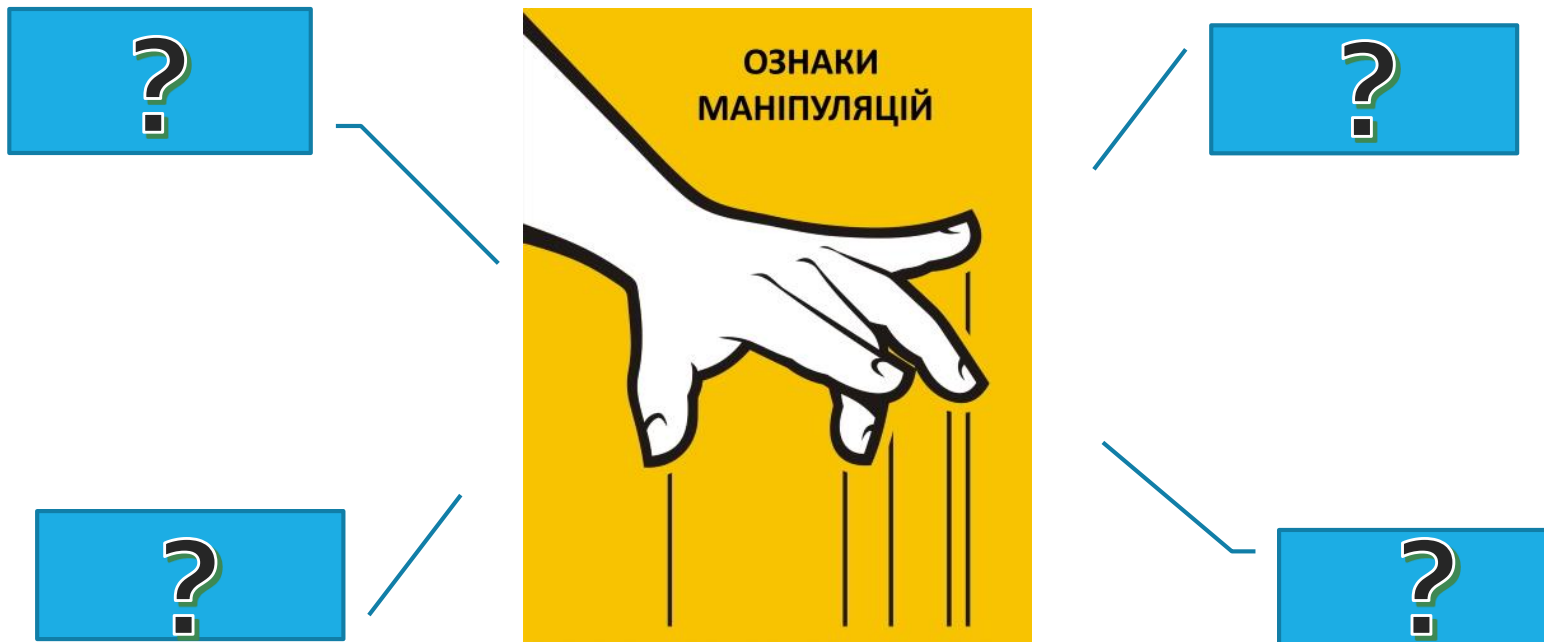
- ДЕ зустрічається / застосовується маніпуляція в медіа?
- ЧИМ небезпечна маніпуляція в медіа?
- ЯК протидіяти впливу маніпуляцій?

Група 1: <https://padlet.com/sirinyokdolgaryova/Bookmarks>

Група 2: <https://padlet.com/sirinyokdolgaryova/6minqvuej7toxsvs>

ОЗНАКИ МАНІПУЛЯЦІЙ

- Створюємо ментальну карту (mind map) – схематично окреслюємо ознаки маніпуляцій і зв'язки між ними <https://app.mindmap.com/map/new/1618914725114>

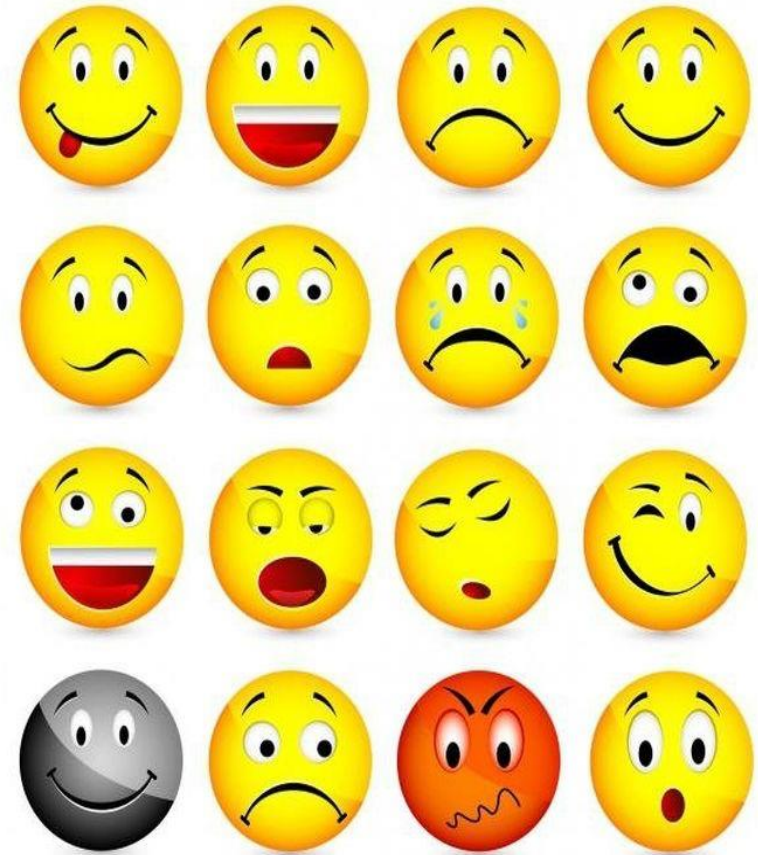

ОЗНАКИ МАНІПУЛЯЦІЙ

- **Маніпуляція** - це спроба за допомогою брехливої або тенденційно підібраної інформації впливати на поведінку і настанови аудиторії.
- **ВИРИВАННЯ З КОНТЕКСТУ**
- **ФРАГМЕНТАЦІЯ / НАПІВПРАВДА** (вибір тем: що висвітлювати, а що ні)
- **ЕМОЦІЙНИЙ ВИКЛАД** (КРОВ, НАСИЛЛЯ, ВБИВСТВА, СЕКС, КОНФЛІКТИ...)
- **ОЦІННІСТЬ / ТЕНДЕНЦІЙНІСТЬ** (вибір експертів, джерел інформації)
- **ВИДАВАННЯ ДУМОК ЗА ФАКТИ**
- **ВІДВЕРТА БРЕХНЯ**
- **ДЖИНСА** (замовні матеріали без маркування реклами чи PR)
- **ВІЗУАЛЬНІ МАНІПУЛЯЦІЇ** (вибір ракурсів, музики, кольорів і т.д.)

Емоції – головна ознака маніпуляцій і фейків

- Думка чи оцінка подається як факт
- Заголовок не відповідає новині або є надміру емоційним
- Емоційне накручування в матеріалі
- Апеляція до забобонів, конспірологічних теорій
- Журналіст вживає в матеріалі слова, що викликають позитивні або негативні емоції
- Навішування ярликів, поширення стереотипів.

ВВС: пінгвіни справді літають

- <https://www.youtube.com/watch?v=gdfWzp7rYR4>

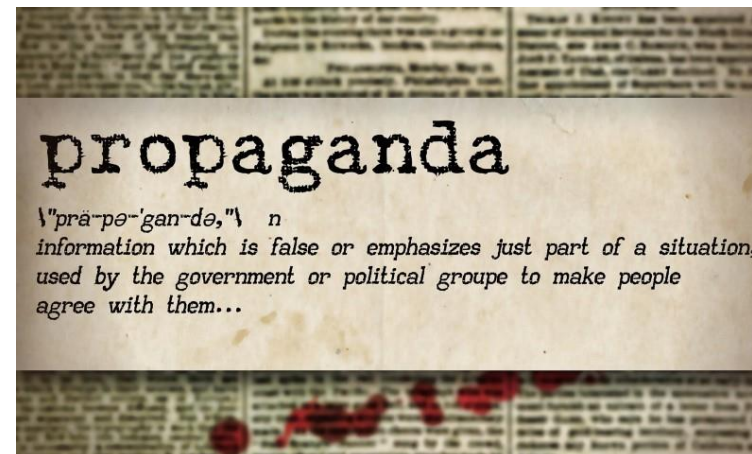
ФАКТЧЕКІНГ: ЩО І НАВІЩО ПЕРЕВІРЯТИ?

ФАКТЧЕКІНГ – НАВІЩО ПЕРЕВІРЯТИ?

<https://www.youtube.com/watch?v=YprIOUP6pa8> Джерело: VoxCheck Ukraine

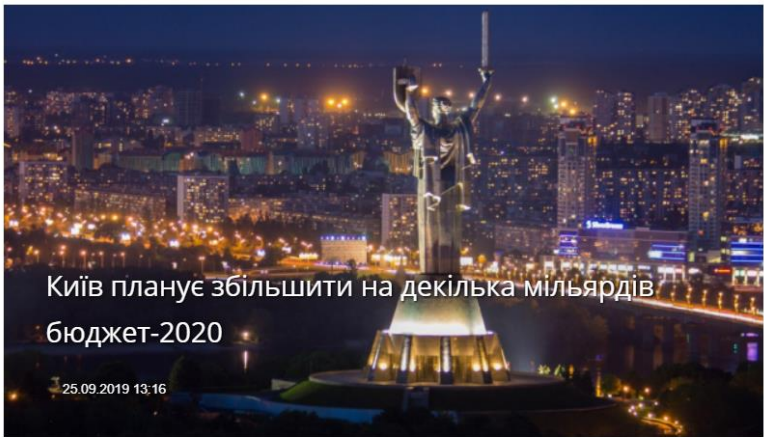
ФАКТЧЕКІНГ – НАВІЩО ПЕРЕВІРЯТИ?

Що перевіряємо?

- Першоджерела (офіційні заяви, виступи, офіційні акаунти в соц. мережах)

УКРІНФОРМ
Мультимедійна платформа інформування України

Київ планує збільшити на декілька мільярдів бюджет-2020

25.09.2019 13:16

Бюджет Києва планується на рівні 63,7 млрд грн у 2020 році, що на 5,6 мільярда більше, ніж планові показники кошторису-2019.

Про це повідомляє пресслужба Київради.

"На засіданні постійної комісії Київської міської ради з питань бюджету та соціально-економічного розвитку депутати розглянули проект бюджету Києва на 2020-2022 роки", - йдеться у повідомленні

КИЇВСЬКА МІСЬКА РАДА
ОФІЦІЙНИЙ ВЕБ-САЙТ

ГОЛОВНА ПРО КИЇВСЬКУ МІСЬКУ РАДУ ДЕПУТАТИ КОМІСІЇ НОРМОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЛЕНАРНІ ЗАСІДАННЯ ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ

ГОЛОВНА • НОВИНИ • БЮДЖЕТ КИЄВА ПЛАНУЄТЬСЯ НА РІВНІ 63,7 МЛРД ГРН У 2020 РОЦІ

БЮДЖЕТ КИЄВА ПЛАНУЄТЬСЯ НА РІВНІ 63,7 МЛРД ГРН У 2020 РОЦІ

153

Читайте також

25.09.2019, 13:03
У Києві установили 23 псевдомінери за перше півріччя 2019 року

Бюджет Києва планується на рівні 63,7 млрд грн у 2020 році

На засіданні постійної комісії Київської міської ради з питань бюджету та соціально-економічного розвитку депутати розглянули проект прогнозу бюджету Києва на 2020-2022 роки.

Відповідно до проекту рішення, наступного року місто прогнозує бюджет на рівні 63,7 мільярда гривень. З яких 59,3 млрд грн – це загальний фонд, спеціальний складе 4,4 млрд грн. Загалом, це на 5,6 мільярда більше ніж планові показники кошторису-2019.

Джерела

- Відсутність або анонімність джерел інформації
- Інформація, взята із соцмереж, з акаунтів, які не верифіковані
- Лінк на підозрілі або маловідомі джерела (лінк на сайт huhurtrt.ru)
- Інформація від організацій, які були помічені в поширенні неправдивих даних
- Дані соціологічних компаній, які не були активними в міжвиборчий період або були помічені у співпраці з політичними силами
- Недостовірні цитати (перекручення з ніг на голову того, що сказали насправді / повністю вигадані цитати / неправильний переклад цитати)

Що перевіряємо?

- Перевіряємо цифри, дати, назви, імена, цитати

Держава компенсує компанії Коломойського 5 мільярдів через неможливість літати над Донбасом та Кримом

ВОЛОДИМИР МАРКОПОЛЬСКИЙ | 16330

13, ВЕРЕСЕНЬ 2019, 02:23

Держава компенсує МАУ, яка належить олігарху Ігорю Коломойському, 5 мільярдів гривень за те, що компанія останні п'ять років не могла літати над окупованими Донбасом та Кримом.

Про це у себе в блозі повідомив журналіст Петро Шуклінов з посиланням на відповідне рішення Кабінету Міністрів.

"Ми з вами з наших податків заплатимо 5 мільярдів гривень компанії МАУ за те, що їй було важко жити останні роки з-за необхідності облітати зону бойових дій в Донбасі, а також Крим і Росію.

У МАУ оцінили збитки в 216 мільйонів доларів (5,4 млрд грн). Новий Кабмін сказав: Звичайно, компенсуємо. Глава Мінінфраструктури Криклій повідомив, що питання опрацюється і буде вирішено.

Джерело: <https://www.dymka.com.ua>

На основі чого зроблено висновок? Звідки цифра?
Держава компенсує компанії Коломойського 5 мільярдів через неможливість літати над Донбасом та Кримом

ВОЛОДИМИР МАРКОПОЛЬСКИЙ | 14374

13, ВЕРЕСЕНЬ 2019, 02:23

Держава компенсує МАУ, яка належить олігарху Ігорю Коломойському, 5 мільярдів гривень за те, що компанія останні п'ять років не могла літати над окупованими Донбасом та Кримом.

Про це у себе в блозі повідомив журналіст Петро Шуклінов з посиланням на відповідне рішення Кабінету Міністрів.

Аналіз: По той бік новин, ФБ: @behindtheukrainenews

Що перевіряємо?

- Експертів і героїв

Належність
до професійних об'єднань

Популярність,
цитованість

Шкіра рук вбиває коронавірус за шість
хвилин без будь-яких антисептиків / фейк

Дієтолог Олексій
Ковальков

Коронавірус не викликає пневмонію - ми
лікуємо не ту хворобу

Dr. Hany Mahfouz

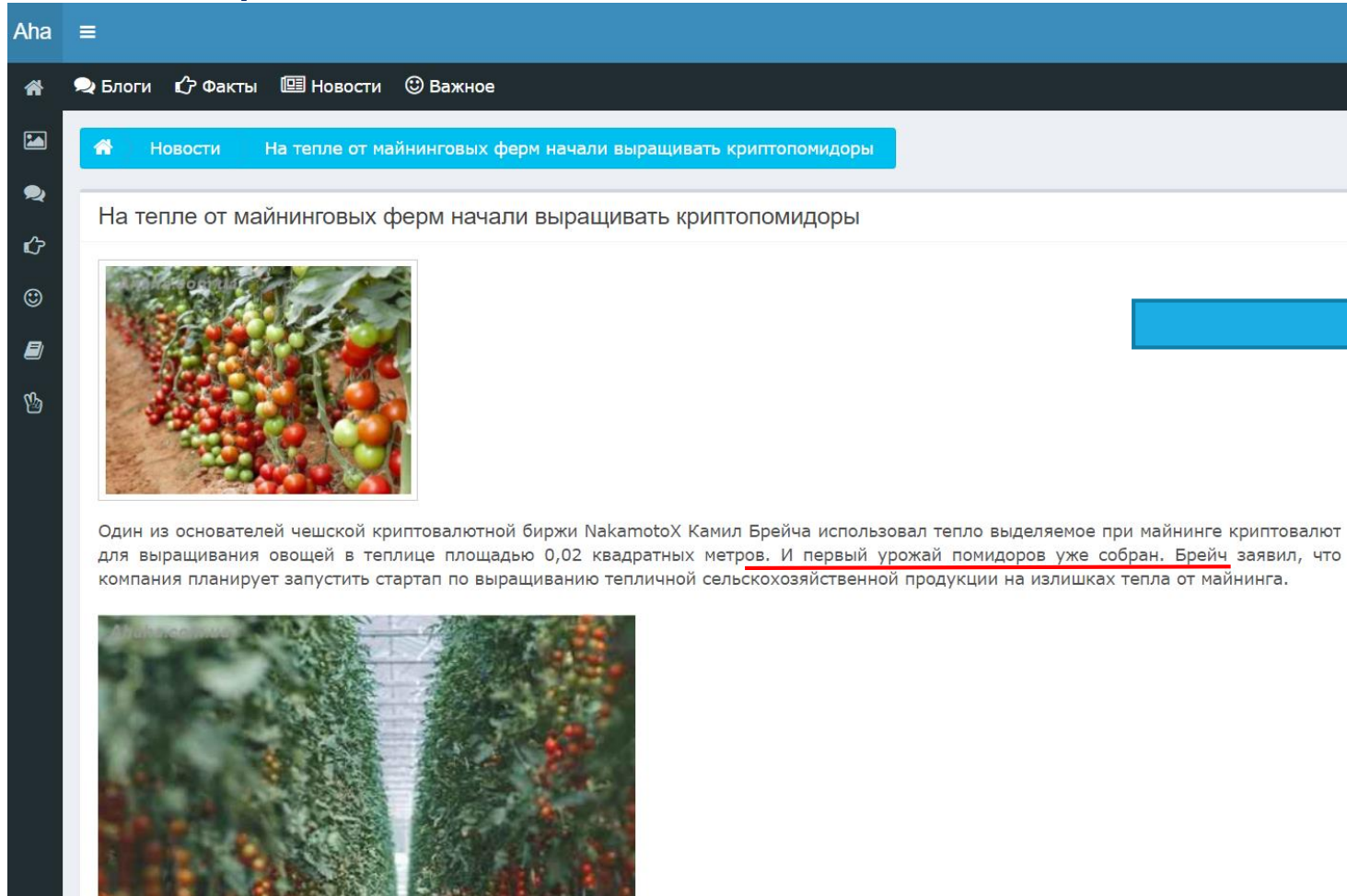
Експерти

- Представники структур, яких не існує в реальності
- Експерти без вказування інституції, яку представляють
- Анонімні експерти (“вчені вважають...”)
- Експерти, які фінансуються зацікавленою стороною і просувають її точку зору
- Політично заангажовані експерти

Що перевіряємо?

- Переклад

The screenshot shows a news article on the 'Aha' platform. The headline reads: 'На тепле от майнинговых ферм начали выращивать криптопомидоры'. Below the headline is a photo of a tomato plant with many red and green tomatoes. A blue arrow points from this photo to the English translation on the right. Below the photo is a paragraph of text: 'Один из основателей чешской криптовалютной биржи NakamotoX Камил Брейча использовал тепло выделяемое при майнинге криптовалют для выращивания овощей в теплице площадью 0,02 квадратных метров. И первый урожай помидоров уже собран. Брейч заявил, что компания планирует запустить стартап по выращиванию тепличной сельскохозяйственной продукции на излишках тепла от майнинга.'

Kamil Brejcha
@KamilBrejcha

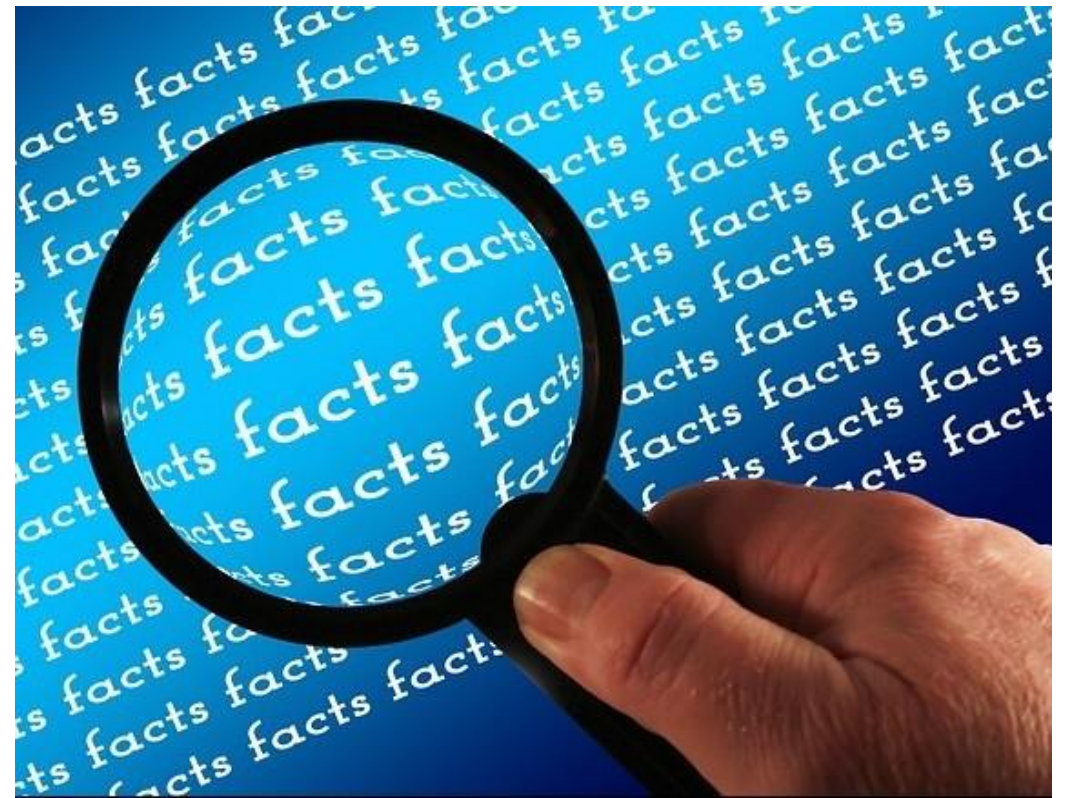
Follow

Who would imagine that mining cryptocurrencies and agriculture can work together? The first batch of cryptotomatoes is ready to be harvested. We are using the excess heat for the tomato greenhouse and it is working:-)

Подання фактів

- Соціологічні дані без вказання вибірки, замовника, географії, похибки, дати.
- Однобоке подання фактів, оцінок і коментарів, узагальнення
- Викривлене подання новини: реальні факти змішуються з неправдою.
- Недостовірні фото, відео, які використовуються як підтвердження інформації.
- Недостовірний або спотворений переклад цитати, коментаря з іноземних джерел.

Базовий алгоритм перевірки фактів (фактчекінгу):

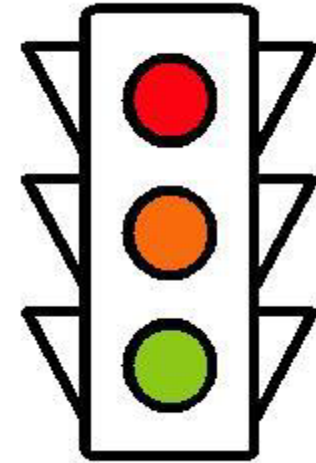
1. Обрати матеріал і виділити з нього твердження, що потребують перевірки
2. Обрати якомога оперативніший та якісніший спосіб перевірки
3. Пошукати в авторитетних джерелах інформації підтвердження, що допоможуть класифікувати повідомлення як правдиве, неправдиве, оманливе або таке, що не можна перевірити
4. Почати аналіз з першоджерела походження інформації
5. Перевірити знайдену вами інформацію у верифікованих експертів, що мають відповідну спеціалізацію

Шкала вердиктів (VoxCheck)

- - **“Правда”** — всі ключові тези висловлювання правдиві і викладені в коректному контексті, наведені дані відрізняються від коректних в межах допустимого для вердикту “правда”, а саме висловлювання не є маніпулятивним за змістом;
- - **“Технічна помилка”** — всі ключові тези висловлювання майже правдиві і викладені в коректному контексті, але наведені дані відрізняються від коректних поза межами допустимого для вердикту “правда” із високою ймовірністю через обмовку або технічну помилку спікера (див. нижче);
- - **“Перебільшення”** — всі ключові тези висловлювання викладені в коректному контексті, наведені дані відрізняються від коректних в межах допустимого для вердикту “перебільшення”, а саме висловлювання не є маніпулятивним за змістом;
- - **“Маніпуляція”** — всі ключові тези відрізняються від коректних в межах допустимого для вердикту “перебільшення”, проте щонайменше одна ключова теза містить ознаки маніпуляції;
- - **“Неправда”** — хоча б одна з ключових тез неправдива або наведені дані відрізняються від коректних більше за допустиме відхилення для вердикту “перебільшення”.

Практикум фактчекінгу

1. Вчимося відділяти твердження від оцінок і суджень
2. Практикуємося з виокремлення фактів для перевірки.
Вправа «Світлофор»: маркером виділити твердження і думки відповідним кольором
3. Працюємо в групах по 5-6 осіб на платформі Jamboard:
4. https://jamboard.google.com/d/1ekr4ysHoSkDk9tHw92CnDK87_9UQi4WW1_9SZykAtw/viewer?f=3

Червоний - заяву
не можна
перевірити

Помаранчевий -
заяву можна
перевірити 50/50

Зелений - заяву
можна
перевірити

Практикум фактчекінгу

1. Виокремлюємо один факт, який хочемо перевірити
2. Шукаємо джерела, за якими будемо перевіряти
3. Оцінюємо джерела за такими критеріями:

Критерій перевірки джерела	Слабкий рівень	Середній рівень	Високий рівень
Близькість (це першоджерело? наскільки близька до першоджерела подана інформація)			
Експертиза (хто екперт? Чи можна довіряти його/її експертизі: наявність наукового ступеню, відповідного фаху і т.д.)			
Строгість (за якою методологією зібрана статистика? Звідки цифри?)			
Прозорість (що відомо про опубліковані дані ? звідки вони взялися?)			
Надійність (чи джерело відоме і надійне? Яка його репутація?)			
Конфлікт інтересів (чи наявні особисті інтереси джерела?)			